

SÁNDOR KLÁRA – CSÖRSZ ÉDUA*

„Nem szimplán írásrendszer” – előzetes eredmények a székely írás kultuszának kutatásából¹

2015 szeptemberében kezdődött az a komplex kutatás, amellyel a székely írás kultuszának és ellenkultuszának magyarországi megnyilvánulásait vizsgáljuk.² Már a kutatás tervezésekor nyilvánvaló volt, hogy a rovásíró közösségeket mélyebben csak kvalitatív módszerrel lehet jól leírni, hiszen csak így ismerhettük meg az interjúalanyok személyes gondolatait, motivációit és tapasztalatait. Ennek megfelelően *A székely írás modern kultuszának gyakorlatai és az ezekre adott válaszok a mai Magyarországon* című kutatásunk kultuszt vizsgáló részének egyik pillérét félig strukturált interjúk adják, ezeket a kultuszt építők csoportjainak meghatározó személyiségeivel készítettük.

Az alábbiakban az interjúkészítés és -elemzés módszertanának rövid ismertetése után a kultuszt építők belső viszonyairól a közösségek vezéregyéniségeinek interjúi alapján kirajzolódó kép vázlatos, egyelőre csak a legfontosabb alapelemeket listázó fölvázolása következik.

Az interjúk készítése és elemzése

Előzetes szakirodalmi ismereteink, megfigyeléseink, a kultusz résztvevőinek írásai, digitális jelenlétük, a rendezvényeken való

* Sándor Klára, nyelvész, SZETE BTK Könyvtár- és Humáninformatikai Tanszékének vezetője. Email: sandork@hung.u-szeged.hu; Csörsz Édua, SZETE BTK Kommunikációs és Médiatudományi Tanszék munkatársa. Email: csorszedua@gmail.com.

¹ A kutatás az NKFIH K 115748 támogatásával zajlott.

² L. a bevezető írást.

megjelenések elemzése segítségével jól lehetett azonosítani a székelly írás jelenkori kultuszának meghatározó egyéniségeit – ez már a kutatás tervezésekor megtörtént,³ de az erre vonatkozó hipotéziseket természetesen ellenőriztük a kutatás közben. Az interjúalanyokat úgy választottuk ki – amellet, hogy mindannyian népszerűsítik, és/vagy tanítják és/vagy közvetítik a székelly írást –, hogy a rovók között jól ismertek, adott esetben elismertek legyenek. Így került sor összesen tíz több órás interjú készítésére 2016-ban és 2017-ben: egy kivétellel, amikor az interjúalanyok házasságok voltak, egyéni interjú készült, ezek közül az egyiket több egyeztetést követően csak Skype-on tudtuk lefolytatni.⁴

Az interjúk általában szemtől szemben, az interjúalanyok számára komfortos helyen zajlottak: a legtöbb esetben saját otthonukban, esetleg irodájukban. Ez lehetőséget adott arra, hogy az interjúalany ne pusztán a feltett kérdésekre válaszoljon, hanem személyes érzéseit, tapasztalatait is beleszőhesse történetébe. Az interjúk többsége beszélgetés közben ténylegesen mélyinterjú-jellegűvé vált: az interjúalanyok elmesélték a rovásíráshoz kapcsolódó életútjukat, föltárult egyéni és a közösségükben, közösségükkel megélt fejlődési, alakulási folyamataik.

Természetesen ettől a személyességtől vártuk a legtöbb információt a valódi motivációkról, ugyanakkor arra is törekednünk kellett, hogy az interjúk valamilyen módon összevethetők legyenek egymással, mert az interjúkból származó információkat nem csak az egyének, hanem a közösség szintjén is értelmeznünk kellett, és szerettünk volna összehasonlítható adatokra is szert tenni. Ennek megfelelően mindegyik interjúban föl kellett tennünk azokat a kérdéseket, amelyektől azt vártuk, hogy lehetőséget adnak a kutatási kérdések megválaszolására: mik a rovó közösségek és tevékenységeik közös motivációi, mik az ezek közötti eltérések, hangsúlykülönbségek, hogyan viszonyulnak egymáshoz az egyes csoportok. Ezért volt szükség arra, hogy modulokat – több részkérdést tartalmazó nagyobb témakört – alkalmazzunk. A modulok lehetőséget adtak arra, hogy ugyanazokat az alapvetőnek

³ A kutatás vezetője hosszú évek óta foglalkozik a székelly írással, ennek részeként kísérte figyelemmel a székelly írásra vonatkozó laikus irodalmat is.

⁴ Az interjúkat Csörsz Édua készítette, szakdolgozata ezen interjúk elemzése. Az alább idézett interjúrészletek az ő készülő szakdolgozatából valók.

véltek kérdéseket minden interjúalanytól megkérdezzük, és arra is, hogy a terepmunkás a modulokat szabadon variálva, az aktuális társalgás menetébe leginkább illeszkedően, a beszélgetés természetes folyamatának megakasztása nélkül kérdezzen. Az így fölített, előre meghatározott kérdéseken kívül az interjú készítője időnként további strukturáló vagy indirekt kérdéseket is használt, hogy ezekkel támogassa, szükség szerint visszairányítsa a beszélgetést a kutatás tárgyát képező témára.

A lejegyzett interjúkat sűrű olvasással értelmeztük, azaz igyekeztünk a lehető legreflektáltabban visszavonni az elemző személyét, és a lehető legteljesebben rekonstruálni az interjúalanyok gondolati világát, értékrendjét, hogy az általuk mondottakat ebben a kontextusban helyezhessük el; megkerestük a gondolati csomópontokat, s fölítettük azokat az expliciten megfogalmazott vagy impliciten a szövegben rejlő ismeretelemeket, amelyek saját kulturális kontextusukba helyezve segíthetnek megérteni az általunk vizsgált rovó közösséget. Az elemzés kódolása a releváns tartalmi kategóriák megállapításával történt, ezek egy részét az interjúban fölített kérdések jelölték ki, másik részüket az interjúk elemzése közben, emergensen kibontakozó jegyek alapján határoztuk meg. A kódolt interjúk összehasonlító elemzésével értelmezzük azokat a szociokulturális folyamatokat, melyek (ki)alakításában a rovó közösségek szerepet vállalnak, illetve azokat a konfliktusokat, amelyek a csoportok között megosztottságot hoznak létre.

Az interjúk elemzésekor nyilvánvalóvá vált, hogy a rovók közötti tényleges, nem a virtuális térben kialakuló kapcsolatok és identitások, a személyes és a közösségi jelenlét bizonyos esetekben élesen különbözik a digitális világban megjelenő egyéni és közösségi reprezentációktól. Az általunk vizsgált rovó közösségek tagjainak egy része igen aktívan vesz részt a digitális térben zajló vitákban, s a közösségek közötti konfliktusok sokszor jóval erőteljesebben jelennek meg az online felületeken, mint a különböző rendezvényeken, személyes találkozóskor. Az online és az offline diszkurzusok összehasonlító elemzése még folyamatban van, de már az első összevetésekből kitűnik, hogy a rovó közösségek véleményvezéreinek, irányadó személyiségeinek és tagjainak megnyilvánulásai mások a különböző terekben: ugyanazok a személyek eltérő érvelési rendszert, kommunikációs stílust alkalmaznak, eltérő viselkedési mintákat követnek például egy

előadásban vagy személyesebb hangvételű beszélgetésben, mint az online térben, weboldalakon, fórumokon, a közösségi médiában. Éppen ezért a közösségek belső kapcsolatainak, egymás közötti viszonyrendszereinek föltárásához elengedhetetlen a személyes megismerés, mert az online felületekről leolvasható kép sok esetben torzul az anonimitás, illetve a pszeudonimitás befolyásoló hatása, a személyesség, a közvetlen visszajelzések és jelenlét agressziót korlátozó hiánya miatt.

„... a rovásírás feje tetejére állította az általam tanult történelmet”

Az első modul kérdései az interjúalanyok székely írással kapcsolatos első személyes élményeire vonatkoztak: mikor, hogyan ismerkedtek meg az ábécével. A válaszok itt eléggé hasonlóak voltak egymáshoz. Zömmel kedves gyermekkori emlékek kerültek elő: általában – még a rendszerváltás előtti időkben – iskolában, gyermektáborban, még régebben cserkészszövetségek foglalkozásain találkoztak először a székely ábécével az adatközlők, s titkosírásként tanulták meg.

Arra a kérdésre, hogy miért fontos számukra ez az írás, többnyire személyes identitásukkal kapcsolatos indokokat említettek: a magyarsággal kapcsolatos érzéseik elmélyítésének eszközét látják benne, közösségépítő szerepét emelik ki, vagy valamilyen sérelemre jelent önigazolást az eredetkutatás és a rovásírásos tevékenységek művelése. Úgy tűnik, hogy azok a vezéralakok, akik jelenleg csoportokban, közösséget építve foglalkoznak a rovásírással, ilyen módon kerültek kapcsolatba a székely ábécével. Azok viszont, akik alapvetően nem vesznek részt egyetlen rovóközösség tevékenységeiben sem, hanem elszigetelten foglalkoznak a rovásírással, már felnőttként, östörténeti érdeklődésük kapcsán kerültek kapcsolatba vele, s a legfontosabbnak saját, elsősorban az írás eredetére vonatkozó kutatásaikat tartják. Többnyire saját könyveket jelentetnek meg, honlapot szerkesztenek annak reményében, hogy egyszer az ő álláspontjuk, igazságuk fog győzni más rovásírásos elméletekkel szemben.

„Beültem a könyvtárba és elolvastam mindent. Ez 10 évig tartott, amíg a könyvtárakkal végeztem... Beteg voltam, és gondoltam,

írok egy könyvet. Miről írjak? Hát, a székely írás eredetéről; mert azt tudtam, hogy van egy ilyen írásunk, de valahogy nem rémlett nekem, hogy bárki is megmagyarázta volna ennek az eredetét.”⁵

”...én nem azzal foglalkozom, hogy gyerekeket vagy akár magamat gyakoroltassam vagy tanuljam. Én úgy gondolom, hogy ez egy kisiskolás feladat. Tehát én a jelek eredetét kutatom negyvenvalahány éve.”

Olyan is van azonban, aki felnőttként, mintegy véletlenül ismerte meg a székely betűket – de legalábbis már nem emlékszik rá, 15–16 éve hogyan került abba a körbe, ahol egyszerre többen is megtanulhatták az írást –, és ennek révén változott meg a történelemszemlélete:

„... a rovásírás volt az, amelyik feje tetejére állította az addigi általam tanult történelmet. Igyekeztem jól megtanulni a történelmet, és ez felrobbantotta a történelemszemléletet. Ezt a rovásírásnak köszönhetem.”

Természetesen minden interjúalanyunknak vannak egyéb motivációi, amelyek folyamatosan jelen vannak a nyilvános diszkurzusaikban és az interjúk során egyaránt. A leggyakoribb motívum a multikulturalizmustól való félelem, többször Unió-ellenességgel párosítva és a magyar nép felsőbbrendűségének hitével is összekapcsolódva – ez utóbbinak bizonyítékát látják a székely írásban, pontosabban abban, hogy szerintük igen korai időkre vezethető vissza. Van, aki a felsőoktatásban szerzett kedvezőtlen tapasztalatokat, esetleg valamiféle egzisztenciális válság érzékelhető, s ez időnként akár összeesküvéselméletek gyártásához, határozott akadémiaellenességhez vezet.

⁵ Az adatközlők nevét itt nem közöljük – a motivációk föltárásában, számbavételében nem a személyek azonosítása a lényeges, másrészt a több órás beszélgetések kontextusából kiragadott részletek torzíthatnak is. Az interjúkat teljes hosszukban közli Csörsz Édua szakdolgozata.

„A rovásírásban a papok, tanítók és általában az értelmiségiek, de nem a szakemberek, kilencven százalékban nem szakemberek fedeztek fel rovásemlékeket, nem szakemberek harcolnak érte, és nem szakemberek őrzik mint hagyományt, és nem szakemberek fejtik meg az emlékeket.”

Ilyenkor a székely írás abba a gondolati kontextusba illeszkedik, hogy a magyarságot mindig elnyomták, múltját elhazudták, ezért aztán a kultisták missziós célja a magyarság eltitkolt csodás történelmének bemutatása, a meggyötört nemzet meggyógyítása. Van, akinél személyes tragédia vezetett a székely írás kultiválásához: ennek az adatközlőnek az a meggyőződése, hogy agyvérzése utáni fölgyógyulását a rovásírással végzett gyakorlatoknak köszönheti.

Rovók és rovóköörök

A rovóközösségeket és a rovásíráshoz tartozó mozgalmakat az interjúalanyok alulról szerveződőnek látják, többen „búvópataknak” nevezik. A rovó közösségek önerőből, saját erőforrásokból építkeznek. Az interjúk alapján ez a vélekedés nagyjából igazolható – az online megjelenések bizonyos közösségeket illetően módosítják a képet. A kultusz képviselőinek rovásírásról szóló diszkurzusában fölbukkannak politikai és vallási elemek, de ilyen jellegű, nagyon határozott állásfoglalás nem jelent meg az interjúkban.

A rovásírás nyilvánosan – a helységnevjelző táblákon kívül – többnyire nem specifikusan a rovásírásról szóló rendezvényen jelenik meg, hanem valamilyen östörténeti narratívájú találkozóon vagy hagyományörző rendezvényen. A specifikus rendezvények szervezése általában az egyébként kis létszámú rovóközösségekhez kötődik. Az interjúalanyok közel fele ilyen rovóközösségek élén álló vezető volt. Ők alapvetően ismeretterjesztőnek szánt rendezvények szervezésével, helyi rovó közösségek kialakításával foglalkozkodnak, rovásírást témájú kiállításokat, konferenciákat, szakköröket, vetélkedőket szerveznek. Céljuk tehát elsősorban az írás – és erről vallott saját nézeteik – népszerűsítése, megismertetése minél több emberrel. A rovóközösségek rendezvényei általában kevés embert mozgatnak meg, volt azonban olyan mozgalom, amelynek révén viszonylag sok diák, tanár, akár szülő kerülhetett kapcsolatba a székely írással: ez volt a helyi kezdeményezésből

országossá, sőt, a határon túli magyar iskolásokat is bevonó sorozattá vált, tizenkét éven át egyre növekedő létszámmal rendezték meg a Kárpát-medencei Rovásírásversenyt és Műveltségi Találkozót. Az utóbbi években – pénz és egyéb támogatás híján – a központi versenyt, a döntőt nem rendezik meg, de valószínűleg nagy hatása volt ennek a versenysorozatnak abban, hogy helyi szervezésű vetélkedőket még mindig rendeznek iskolásoknak. Továbbra is tanítják a cserkészeknek, működtetnek iskolai szakköröket is.

„Szervezzünk egy olyan versenyt, hogy az egész Kárpátházára, tehát ne csak Budapestre és környékére, hanem részben Magyarország, valamint az elszakított területek, amik most más országban, ahol magyarok vannak, azok a magyarok meg fogják ezt érteni, és akkor ez részben összetartja azt a magyarságot, amelyet akkoriban országhatárok, hát most is ugyan, csak kicsit lazábban nézve szakítottak el egymástól, vagy választottak el egymástól. És akkor én megszerveztem ezt a versenyt, ebből aztán mások kimaradtak, a tanár úr iránti tiszteletből, Forrai Sándornak neveztük el, ezt a rovásíró kört ezt létrehoztuk, és ha jól emlékszem, 2001-től, mert az elsőt még közösen rendeztük a Világszövetséggel, a másodikat már önállóan mi, a Forrai-kör szerveztük meg.”

”A felvidéki rovásírásvetélkedők egyik aktív szervezője, segítője vagyok. Iskolánkon, az érsekújvári Czuczor Gergely Alapiskolában heti háromszor van rovásíró szakköröm... Z. Urbán Aladár vezetése alatt máig aktívan működő Palóc Társaság az, aki évente megszervezi a rovásírók országos találkozóját, ahol meghirdetésre kerül ez a vetélkedő is és azt lelkesen szervezzük.”

Az egyes rovókörök laza kapcsolatban állnak egymással, de az interjúkban megszólaltatott rovók mind ismerik egymást, tudnak egymás tevékenységeiről, nyomon követik a különböző körök által szervezett rovásírással kapcsolatos kiadványokat és rendezvényeket. Mivel alapvetően nehéz volt a sajátjukon kívül mások tevékenységeiről beszéltetni az alanyokat, és a konfliktusokkal, sérelmekkel terhelt történetek mögött gyakran elvesztek lényeges információk, a rovásírásos irányzatok és mozgalmak közötti

viszonyrendszert pusztán a kvalitatív interjúk alapján nem lehet pontosan feltérképezni. Az mindenesetre kitűnik így is, hogy a legismertebb körök között a Forrai Rovókör, a már megszűnt szegedi rovókör, a felvidéki rovókör és a Rovás Alapítvány volt, ezen felül pedig több „egyszemélyes társaságot” soroltak fel az alanyok: ők alapvetően önállóan tevékenykednek, időnként egy-egy ismertebb kör tevékenységeiben működnek közre.

„A magyar rovásírásunkkal való megismerkedésem óta rengeteg neves írástudó, nyelvész, történész, kutató és szerző könyveivel ismerkedhettem meg. Én mégis úgy éreztem, hogy e rengeteg igaz magyarságot lelkükben megőrző, holott (még) nem elhíresült emberek közül hozzám a legközelebb Forrai Sándor és követőinek a könyvei állnak. Nemcsak példaértékű életútja, pedagógusi szellemisége, bennünk, magyarokban ez a jelkészlet legbelül tényleg ott rejtőzik – és aki szembetalálkozik vele, felismeri azokat – lelke is újjáéled.”

Többen szóba hozták azokat a többnyire online platformokon szerveződő „csendes közösségeket”, amelyek tagjai nem kérnek a nyilvánosságból:

„Tehát ott van a, van egy rakás a Facebook-on minden féle zárt csoportok. Nekik bezárkózott, mert gyakorlatilag mentek a toladások, és egy idő után akkor úgy döntöttek, hogy akkor az lesz a legjobb, hogy csak a saját fajtájukat engedik oda, és mindenki mást kirugdosnak. És vannak ilyen csoportok a Facebook-on. Most ugye a rovó iskola, bocsánat átrovó iskola. Az átrovó iskola az pontosan olyan emberekből nőtte ki magát, akik azt mondták, tehát hogy, de klassz, de jó. Tényleg értékes. Mi ez? Belefogok, és elkezdek dolgozni vele. S akkor azt mondja, hogy jó, ilyen betűkészlettel elkezdek dolgozni. S mi lett? Ezeket az embereket is kirugdosták ebből a zárt cuccokból, mert etetnek.”

Rovástanítás és rovásüldözés

Rákérdeztünk arra is, hogy annak idején interjúalanyaink milyen módon sajátították el az írást. Amikor ismerkedni kezdtek a székely betűkkel, ezt akkor még – értelemszerűen, hiszen ez a jelenkori kultuszt megelőzően történt – különösebb pedagógiai program, kidolgozott tananyag nélkül tették. Aztán többen közülük iskolai szakkörökben kezdtek tevékenykedni, s később felnőtteknek is létrehoztak rovóköroket, és elkezdtek kifejezetten a rovásírás tanítását megkönnyítő oktatási módszereket fejleszteni. Tankönyvet írtak, olyan oktatási segédanyagokat hoztak létre, amelyek célja a játékoság és az élményszerűség biztosítása: készültek rovásírásos táblajátékok, asszociációs kártyák, scrabble, memóriajáték – az egyedi kézművestermékek palettája pedig rendkívül széles, a székely írással kiadott regények mellett több mesekönyv is megjelent. Van, aki meg van győződve róla, hogy a rovásírás használatával gyógyítható vagy legalábbis javíthatók a stroke következményei, illetve a diszlexia.

Az interjúalanyok és a mögöttük álló közösségek egyöntetűen szükségesnek érzik a rovásírás integrálását a nemzeti alaptantervbe, bár a miértek és a kíváncsnak tartott módszerek igencsak eltérőek. Egyetértenek abban, hogy valamelyes sikert már elkönnyvelhetnek e téren, hiszen a *Hon- és népismeret* tantárgyba került be ilyen anyagrész, néhány tankönyvben pedig székely írásos emlékekkel találkozhatnak a gyerekek. Ugyanakkor ennél sokkal átfogóbb változásokat szeretnének: kötelezővé tenni a rovásírás oktatását és/vagy a rovásírás eredetének oktatását. Abban viszont már nincs egyetértés, hogy melyik betűkészletet kellene a diákoknak megtanítani, a székely írás eredetéről pedig mindenki saját nézeteivel szeretne találkozni a tankönyvekben. Többen is úgy vélik, hogy a tantervek módosítását illető törekvések eredménytelenségét részben az okozza, hogy sem az egyes rovókörok között, sem a rovók és a tudományos megközelítés között nem jön létre konszenzus, egységes hivatalos álláspont.

„Meg tudom magának mutatni: éppen itt Solton csináltuk ezt a kétnapos rovásértekezletet, és akkor csinálták a nemzeti tanügyi törvényt. Meg is fogalmaztunk egy oldalt, aláírtuk: állásfoglalás és válasz a NAT ügyében. Azt kértük, hogy foglalják bele a NAT-

ba [Nemzeti Alaptantervbe] azt a szót, hogy rovás vagy rovásírás.”

„Csak mutatom, hogy bekerült a rovásírás a tantervbe. Én tudom, írtunk róla cikket, ez a Hévilág tankönyvbe van, de az a vicces, hogy szerencsére ez a mi abc-nk.”

„A gyermekeink, mint a jövő felnövekvő generációjának, kezébe kell adnunk útravalóul e tudást. Feltétlenül szükségesnek érzem már gyökerében tájékoztatni nemzetünket, hogy jövőjük egy meghatározó világszemlélet útján fejlődjön. Megismertetni a tanulókkal a rovásírás titokzatosságát, nemzeti önazonosságbeli jártasságot biztosítani, s a megismerés mellett pozitív szemléletváltást kialakítani a tanulóknban... Egyes tankönyvekben, munkáltató füzetekben ugyan már fel van tüntetve, de a hozzá fűződő eltérő történelmi háttér bizony elég messze áll az igazságtól.”

Az oktatáshoz kapcsolódva megjelent még egy narratíva, melyet a legtöbben rovásüldözésnek neveztek, ezt a szerintük létező jelenséget néhányan egészen az államalapításig vezették vissza. Ebben a kontextusban fogalmazták meg azokat a politikai nézeteket is, amelyek a rovásírás használatára reflektáltak:

„Az első lépés az lenne, ha a támogatás előtt, ha az üldözés és az akadályozás megszűnne. Ez a 0.0-ás lépés. Abban a pillanatban, mikor megszűnik a rovásüldözés, ideológiailag, politikailag, adminisztrációban, bárhol másutt, akkor utána nézzük meg, hogy hogyan lehetne támogatni?”

„Aki jobbikos, az egyetért a rovásírással. De aki meg a Jobbik ellen van, ebből következik, hogy a rovásírás ellen is. A hatalom nem tudja bevállalni, és most már a pártkülönbözőségű hatalmak, most éppen a Fidesz van, és a rövidtávú céljaik sem engedik meg azt, hogy most már a rovásírást beemeljék, mert akkor ezzel együtt emelnék a hozzá kapcsolódó pártot is.”

„...hogyan egy nemzeti értékeket, vagy nevezzük így, hogy jobboldali világnézetet magáénak valló család, vagy olyan

társadalmi csoportok, sokkal hamarabb fogják a rovást használni, nem csak azért, hogy írjanak, hanem azért, hogy meg is mutassák, hogy ők odatartoznak, mint más kontrollcsoport. Fordítva még mindig szitokszó, de nem mindenhol. Ugyanakkor a másik oldal a liberális baloldali, a kozmopolita oldal akar valakit megbélyegezni, akkor is oda keverik a rovást, amikor ugye nincs is ott. Keverték a fasizmust, a nácizmust, volt már itt holokauszt, és minden egyéb történet a rovással kapcsolatba.”

A „rovásüldözésnek” van egy sajátos, szélesebb hatókörű, a teljes magyar emlékezetre, történeti tudatra kivetülő aspektusa: a „finnugor elmélet” összeesküvéselméletként kezelése, annak föltételezése, hogy a „finnugorkodás” vagy „finnugrizmus” elsősorban a magyar nép szellemi megnyomorításának eszköze.

„A finnugrizmusnak volt egy célja: az, (rövid szünet) hogy a székegyeket meg a székegy írást is idegennek tekintse... Finnugor ősnép, ősnelyv, őshaza nem volt.”

Azt a kijelentést, hogy a magyar nyelv finnugor eredetű, nem nyelvészeti, hanem genetikai jellegűnek értelmezik, és hamisnak tartják, amit a magyarok ellenségei csak az elhazudottnak gondolt, „valódi” magyar történelem elfedésére találtak ki és sulykolnak. A „finnugrizmus” követése olyan súlyos vétség, hogy aki a magyar nyelvet finnugor eredetűnek vallja, az úgy érzékeli, hogy a rovásírásról szóló nézetei is hiteltelenné válnak.

„A rovásírás – mint bármely írás – nyilvánvalóan kapcsolatban van a nyelvvel. A nyelvrokonsággal ezen az alapon vetik el: mert finnugrista vagyok, azért a rovásírásról sem lehet normális véleményem, merthogy – és akkor itt bejön a történelemszemlélet is ezeknél – [hogy] a magyarok mindig itt voltak a Kárpát-medencében, merthogy itt finnugor nyelvrokonságról nem lehet beszélni, szkíta-hun rokonságról igen.”

Vitás kérdések: elnevezés, ábécék, eredet

Közel sincs a „finnugrizmus” elvetéséhez hasonló egyetértés az írás eredetét, de még elnevezését illetően sem. A kettő összefügg:

egy-két kivétellel mindenki az eredetről vallott saját nézete szerint szereti leginkább megnevezni az írást. Ennek megfelelően sokféle névvel találkozhatunk: *székely írás, rovásírás, magyar rovásírás, székely-magyar rovásírás, protorovás, ősszmagyar rovásírás, Kárpát-medencei rovásírás, hun-magyar rovásírás, hun-avar-magyar-székita-székely rovásírás* – és akár ezek egyéb kombinációi. A legáltalánosabb és a legtöbbek számára elfogadható megnevezés a *székely-magyar rovásírás*.

A kívülálló számára meglepő módon abban sincs egyetértés, hogy milyen irányban kell vezetni a sorokat – ez azért lehet furcsa, mert a székely írásról a betűket nem ismerők is gyakran tudják, hogy a jeleket jobbról balra kell írni és olvasni. Az eredetről kialakított elméletek azonban ez esetben is meghatározóak, és felülírják az írás irányáról a tudományos leírásokból – és az emlékekből – jól ismert nézetet, sőt van olyan, aki a jobbról balra haladó irány kizárólagosságának hangsúlyozását akár tudatos történelemhamisításnak, erőszaknak is tekinti.

„Namost a szektorok úgy vannak fölosztva, hogy írás jobbról, vagy balról, de ez az egyetlen, ami mind a két irányból mehet. És úgy tudjuk, hogy balról jobbra, vagy jobbról balra megy, hogy merre halad a betű.”

„Az, hogy a fémtáblások kötelezően előírják a jobbról balra haladó sorvezetést, az egy szégyen. Az olyan, mint a cenzúra vagy a könyvégetés vagy a történelemhamisítás: borzasztó.”

A rovásírás kialakulásáról, koráról szerteágazó vita zajlik a kultusz fő építői és a mögöttük álló közösségek között. A székely írás eredetéről alkotott nézetek skálája igen széles: egyik végén az akadémiai fölfogástól kisebb mértékben eltérő – de módszertanuk miatt igazolhatatlan – nézetek állnak, másik vége pedig akár a Szíriuszig is elnyúlik. Általános jellemzőjük ezeknek a nézeteknek a tudományos kritika hiánya, és többségükben nagyon határozott törekvés figyelhető meg arra, hogy a rovásírást minél régebbinek állítsák be, minél korábbi időkre vezessék vissza, szoros kapcsolatban azzal, hogy ezzel a magyar nyelv, kultúra, nép feljebbvalóságát, sok esetben szakrális szerepét szándékoznak igazolni. A részletek azonban különböznek, s ezeknek az

eltéréseknek a kultuszban részt vevő közösségek nagy szerepet tulajdonítanak, sokszor hittételként kezelik, ki melyik nézetet vallja.

„Aki a rovással foglalkozik, az a türk vonalon tanul, a turkológiát, a türk írásrendszert ismeri, ebből próbálja levezetni a türk nyelvészetet keresztül a magyar rovást. Ez már eleve hibás felállás.”

„Ezeknek az íráscsoportoknak vannak közös elemei, de a fő probléma az, ugye ezt sztyeppe rovásnak nevezik, de korábban kazári rovásnak a Vékony Gábor után. Kazári írásnak nevezzük, gyönyörűen leírja a Magyar Adorján, hogy a kazárok az egyik magyar népcsoport.”

„...mekkora tévedések forognak itt közszájon, de ezek szándékolt tévedések, tisztelet a kivételnek, vagy ostobák, vagy hazudnak.”

„Nagy valószínűséggel a magyar nyelvet beszélték 50.000 évvel ezelőtt, vagy a magyar nyelvvel rokon ősnyelvet. Úgy gondolom, hogy ezt az írást a magyar nyelv rövidítésére találták ki. Na most el volt terjedve a Pireneusoktól Dél-Amerikáig.”

„Tehát az indiánok népi jelkészlete azért hasonlít a székely írás jeleire, mert genetikai kapcsolat van a két jelkészlet között... Tehát ezért, tiszteletből tekinthetjük ezt az írást székely írásnak, de azért tudjuk, hogy valamikor az egész magyarság használhatta. Az eredetijét, a magyar hieroglif írást, azt biztosan használta, sőt, ma is használja az egész magyarság. Hát gondolja meg, a címerünkben a hármaskörben álló kettős kereszt az ennek a magyar hieroglif írásnak egy maradványa.”

„Minél ősbibb egy írás, annál inkább igaz rá, hogy jobbról balra tart. És akkor mondom nekik – persze le is játszunk együtt –, hogy jobbról milyen sors jön? A jó sors. Balról milyen sors? És akkor mondjak még olyan szavakat, amiben benne van a bal-ság. Tehát ha itt a Kárpát-medencében az Ozirisznál látható jelképek 7000 évvel ezelőtt megvoltak, akkor 2000 múlva bizony innen ment oda.”

„A magyar a legbüszkébb nemzet a Földön, mivel nyelvünk máig hiteles leleteken fennmaradt – írott nyelvemlékek formájában. Ebből kifolyólag egy olyan írástudó nemzet sarjai vagyunk, tehát nem a mi magyar nyelvünk volt fejletlen, hanem a latinul beszélő hittérítők nyelvezete volt szegényes a magyarhoz képest.“

„Azon írások közé tartozik, amelyet sohasem felejtettek el. Nem kellett felfedezni. Tehát valaki mindig használta, mindig ismerte. De az igaz, hogy a latin írással szemben háttérbe szorult.“

Az eredetkérdéshez kapcsolódhat az írás szakralizálása: e nézetek szerint a rovásírás az ősi magyar nyelvvel, illetve az ősmagyar vallással szoros egységben kapcsolódik hozzá a magyar nemzeti kultúrához, gondolkodásmódhoz és identitástudathoz. Egyes nézetek harminc, mások hétezer évesnek vélik a rovásírást, jeleinek vagy magának az írásnak szakrális jelentőséget tulajdonítanak. A magyarokat valamiféle szent tudás birtokában lévő ősnép utódainak tekintik, akiknek a küldetésük, hogy megosszák ezt a tudást a világgal, s e megosztás legfőbb és egyetlen adekvát eszköze a rovásírás.

„Ősvallási jelképekből keletkeztek a jeleink még a kőkorbán. Az ősvallás rekonstruálható valamennyire ezek alapján a jelek alapján. Például említette a svasztikát. Annak az egyik ága az a székely 'j' betűnek felel meg. A 'j' betű a 'jó' szójeléből alakult ki, a 'jó' pedig régen három dolgot jelentett: egyrészt azt, amit most értünk alatta: valami pozitív; az 'Isten1-t, tehát azért mondjuk, hogy jó Isten, mert az Istennek a jelzője vagy a neve volt régen; és 'folyó'-t is jelentett. Tehát amikor 4 'jó' jel van egy bokorba szedve, az a svasztika, de akkor ez 4 folyót jelent.“

A Unicode-háború

Szintén hitvitához vált hasonlóvá az a hosszú évekig zajló küzdelem, amely a székely írás digitális szabványának megalkotását kísérte. A vita háttérében alapvető nézetkülönbség húzódik meg a székely írás jelenkori funkcióját illetően. Az egyik nézet szerint hagyományőrzésből kell megtanulni, használni, tárgyakat díszíteni vele, de e nézet képviselői életszerűtlennek gondolják, hogy a latin

betűs írásról áttérjünk – vagy meglátásuk szerint „visszatérjünk” – a rovásírás használatára. A másik nézet szerint viszont folytonos volt a rovás ismerete és használata, s ma azért kell küzdeni, hogy minél szélesebb körben terjedjen el, minél többen tanulják meg. Ennek érdekében nemcsak az iskolai tananyagban követelnek sokkal hangsúlyosabb helyet neki, hanem – saját szavukkal – „rováslobbizást” folytatnak az oktatáson kívül is azért, hogy a közigazgatásban, a gazdaságban is lehessen használni. A minél széleskörűbb alkalmazás eléréséhez fontos csatorna a digitális fejlesztés: latin–rovás fordítóprogramok, rovásos online felületek, weboldalak készítése.

Éppen ezért válhatott a kultuszt építők közösségei közötti leghosszabb, leghangosabb és legélesebb vitává a „rovásszabvány” készítésének mikéntje. Ahhoz, hogy a latin ábécétől eltérő karaktereket speciális eszközök és alkalmazások nélkül is megérthesse minden számítógép operációs rendszere, e karakterek egységes kódolására van szükség. Ezek összessége a Unicode-készlet: a Unicode betűkódolási szabvány.⁶ A Unicode-készletet a nemzetközi Unicode Konzorcium fejleszti, céljuk, hogy a világ összes írása megjeleníthető legyen digitálisan. E munka részeként készült el az első javaslat a székely írás kódolására még 1998-ban. Ez Michael Everson munkája volt, akit a világ legelszántabb digitálisszabvány-gyártójaként tartanak számon: több száz írásra vonatkozó javaslatot nyújtott már be, számtalan írás szabványosításában működött közre. Akkor még későbbi legnagyobb ellenfelével, Hosszú Gáborral együttműködve készítette el a kódolást, és *Old Hungarian*-nek nevezte a többé-kevésbé a székely írás történeti emlékeiből ismert ábécéken nyugvó, de a hosszú magánhangzók jeleivel kiegészített ábécét.

Akkor elaludt az ügy, Everson tíz év múlva vette újra elő, már más magyar partnerrel, Szelp Szabolccsal, aki Bécsben végzett finnugor szakot – mindkét körülmény súlyosbító körülménynek számított később munkájuk megítélésében, mert az antifinnugristák között elterjedt hiedelem szerint az egész „finnugorizmust” Bécsben találták ki a magyar gerinc megroppantására. Az előterjesztés egységkereséssel indult, de aztán sosem látott mértékben fordította

⁶ A Nemzetközi Szabványügyi Szervezet (ISO) és a Nemzetközi Elektrotechnikai Bizottság (IEC) közös, ISO/IEC 10646 szabványához igazodik.

egymással szembe a kultuszt építő közösségeket. 2008 augusztusában, illetve októberében két előterjesztést is kapott a Unicode-készlet bővítésével foglalkozó szervezet, Everson és Szelp, valamint Hosszú Gábor beadványát. Később mindkettő többször is módosult, de az alapvető különbségek megmaradtak: máshogyan nevezték az ábécét, Eversonék a már említett *Old Hungarian* néven, Hosszú viszont *Szekler-Hungarian* Rovas-nak; másrészt az Everson–Szelp-verzió csak olyan betűket tartalmazott, amelyek kimutathatók a székely írás emlékeiből, Hosszú javaslatában viszont külön betűt kapott a *dz*, *dzs*, *q*, *x*, *y*, *w*. Ezeket a székely írás emlékeiben nem találjuk, de a kortárs használatban – legalábbis egyes iskolák – élnek velük.

Az egyébként jól dokumentált, de kívülállónak szövevényes vitát egészen itt nem ismertetjük, ami most fontos, hogy úgy látszik, a táborok között akkor keletkezett szakadékok a Unicode-szabvány elfogadása után – ez csak 2015-ben történt – sem tűntek el. Az interjúkban mindkét fél támogatói beszéltek erről:

„Mert ugye mi szakmaként kezeltük a szabványosítást is, más meg szerv ..., vagy székházfoglalás, vagy politikai történetként nézték, és innen kezdődött el az, amit én, azt hiszem, nem vagyok nagyképű, ha azt mondom, hogy a legújabb kori rovas.”

„És akkor itt jön a számítástechnikai és a szabványosítási dolog, hogy az oda-vissza konvertálhatóság alapfeltétele az, nem a latinról való rovással van a baj, hanem a visszafelé. Miért kellene az idegen betűk? Azért mert összehozza a kompatibilitást a magyar, vagy a latin betűs szövegekkel. Ez az egyik számítástechnikai alapja, hogy tudjon megfeleltetéssel élni. Mivel hiányos a jelkészlet, ezért nem teljesíti be az Unicode a funkcióját.”

„Ugye azon alakult ki a törés, hogy nem tudtak megegyezni a betűsorról, és a Forrai Sándor, ő a hagyományoshoz ragaszkodott, tehát hogy csak azok a betűk kerüljenek be, amelyek benn voltak a régi ábécében, a Győző⁷ pedig újította ezt,

⁷ Libisch Győzöről van szó. Az ő ábécéje a Unicode-szabványosítást jócskán megelőzően, 1990-ben keletkezett. Forrai Sándor elképzeléseivel szemben a

és ezzel elég nagy bajt okozott, mert ez nagyon szétterjedt és elég sokan ragaszkodnak ehhez.”

„Nem vagyok híve azon mai korszakbeli törekvéseknek, miszerint a modern számítógépes világhoz 'kell' finomítani a jelkészletünket... Sajnos ott tartunk, hogy egyre több szinten jelennek meg olyan egyének a semmiből, akik önérvényesítő hatalomvágyaiknak eleget téve mást sem csinálnak, csak nap mint nap kritizálnak, és próbálják negatív irányba terelni mindazt a törekvést, amit az elmúlt évtizedek igaz és hiteles kutatómunkái alátámasztottak.”

„...ősi jelkészletünk ... egyik lételeme életünknek...”

A jelenkori használatot minél inkább kiterjeszteni szándékozó irányzat képviselői az élharcosai annak, hogy hivatalos okmányokon – jogosítványban, személyi igazolványban, házasságkötéskor az anyakönyvben – is lehessen „alárovást” használni. Rövid ideig ezt néhány helyen elfogadták „egyéni kézjegyként”, az interjúk készítésének idején azonban már nem lehetett élni ezzel a lehetőséggel.

„Megmondom mi a baj, hogy értsed. Az egésznek miért kell, hogy a törvényhozói oldalon megjelenjen ez az akarat. Azért mert a Kúria, ahol a rovás aláírásos okmánnyal operáltunk, tehát ott lehetett, 2014-től tavalyig lehetett használni személyit, így van. Nekem olyan van. Lehetett használni, de azóta betiltották.”

A rovásírást nem csak a kiterjesztést, jelenkori használatot szorgalmazók, hanem a hagyományörzők is nemzeti szimbólumként kezelik. Vannak, akik radikálisabban, mások megengedőbben határolják körül a nemzetet, és hogy ki tartozik bele, de a rovásírást mindannyian kiemelkedő jelentőségű magyar jelképnek látják, mely a közösségnek és az egyénnek is fontos. Az is egyértelmű az interjúkból, hogy az interjúalanyokat foglalkoztatja és zavarja a

hosszú magánhangzóknak önálló jelet adott, jelsora nem tartalmazta viszont a <dz>, <dzs>, <q>, <x>, <y>, <w> betűket, ezek fő propagálója a fémtablákat is népszerűsítő Rovás Alapítvány.

rovásírás politikai megbélyegzése, és fontosnak tartják a téma és a szimbólum megbélyegzéstől való megszabadítását.

„A rovás nem szimplán írásrendszer, az egyfajta szimbólum is. A szélső liberálisok rovásznak, full rovás, meg a szélső jobbosok rovásznak, azért próbálják a rovásírást a náci korszakkal szimbiózisba hozni, hogy így összekötni, hogy szalonképtelenné tegyék.”

„A nemzeti öntudattal szembe helyezkedő irányzatok nyilvánvalóan a rovásírást is legfeljebb gúny tárgyává teszik.”

”Ha rovásírást látunk, az a magyarságot képviseli. És akkor itt nem szétválasztva a székelységtől, ez a szép. Hiszen ugyanolyan magyarok vagyunk, a székely is magyar, mint ahogy már beszéltünk is róla. Igen, ez magyarságjelkép. Most nézze meg, ha az aláírásomat is megnézi, egyértelmű, hogy a szívem hol dobog, nem? Látja a személyi igazolványom: örültem, hogy aláírhatom. Ilyen mélységig. Ha megnézte a házszám-táblánkat. Ha nem tud róni, akkor is tudja, hogy jó helyre érkezett, mert valami rovásírásos.”

„A mai, modernizált és szeretethiányos világunkban, ahol a családi kapcsolatok is már csak papírformában léteznek (tisztelet a kivételnek!), úgy gondolom, azok számára, akikben még él az igaz magyar hit, ők tudják, hogy ősi jelkészletünk is az egyik lételeme életünknek.”

„Ugye sok szalon kötődik ahhoz a világlátáshoz, amely a tradicionalizmust, a nemzeti kincseket, a nemzeti összetartozást fontosnak tekinti. Ez az egyik szál. Ezért fontos nekem a rovás is. A másik hogy a magyar nyelv mint kultúra meg közösség megtartó legfontosabb erő – ezt én is vallom – s a nyelvhez szorosan hozzá tartozik az írás.”

Nem csak a kifejezetten a rovásírás népszerűsítését célzó mozgalomban értelmezik magyarságszimbólumnak a rovásos tárgyakat, ezek a hagyományörző közösségek szélesebb körében is nagy becsben vannak tartva. Az elmúlt években szembetűnően

felkapottá vált a „rovásbiznisz”, ez rendkívül széles választékban állítja elő a rovásírást portékákat a hagyományörző termékektől kezdve a modernebb jellegű használati cikkekig. Találkozhatunk rovásos betűtésztaival, határidőnaplóval, ruházati elemekkel, ékszerekkel, ostonnal, lakberendezési eszközökkel, mangalicakolbásszal, kenyérrel, sörrel, kürtöskaláccsal, de akár rovásírást chili szósszal is – azaz tulajdonképpen bármit el lehet adni vele. A székely írás használata a különféle termékeken egyfajta márkázásnak tekinthető, kiváló marketingfogás egy jól körülhatárolható közösség megszólítására, mert ezeket a rovásos tárgyakat akár olyanok is identitásjelzőként mutathatják föl, akik nem ismerik magát a székely ábécét:

„A rovás területén egyszerűen nemcsak országot jelent, hanem kulturális közösséget. Tehát egy rovásfeliratos termék mindannyiunk számára jelzi, hogy hát ezt lehet, hogy Székelyföld mellett csinálták, lehet, hogy Dráva-szögben, vagy Kárpátalján, de legalább annyi köze van a magyarokhoz, hogy legalább fölrajkák.”

Fatáblások és fémtáblások

A szimbolikus használat speciális esete a helységnévtábla: a magyarországi lakosság legnagyobb része elsődlegesen vagy akár kizárólag az ezekre írt székely jelekkel találkozik. A táblák azonban nem pusztán magyarságszimbólumként értelmezhetők: minthogy a táblaállítás legfőbb szorgalmazói egy időben a Jobbik helyi szervezetei voltak, sokan vélik úgy, hogy ahol ilyen táblát látni, ott jelen van a Jobbik is.

Még egy szimbolikus jelentésréteg kötődik a táblákhoz, pontosabban a tábla anyagához. A helységnevet jelölő székely feliratok kerülhetnek fából vagy fémből készült táblára is, a két táblaállítási forma azonban két különböző irányzathoz tartozik, és két különböző közösséghez kötődik: a fatáblák állítása a Forrai Rovókörhöz, míg a „pléhtábla” elterjesztése a Rovás Alapítvány programja. A fatáblások mindig egy helyi mestert kérnek fel, aki „szakértői” közreműködéssel elkészíti a táblát, melybe a településhez kötődő motívumokat, történeteket is beleszönek, és közösségi eseménnyé emelik a táblaállítási folyamatot. A fémtábla állítását

gyakorlatilag bárki kérelmezheti a Magyar Közút Nonprofit Zrt.-től, és az engedély birtokában, néhány szabályt betartva (például, hogy milyen távolságra kell lennie a hivatalos közigazgatási tábláktól) bárhol, bármilyen mennyiségben állíthat táblát. Ezeket az egyszerűsített táblákat a Rovás Alapítványtól lehet megrendelni.

„Magyarországon a rovástábla a tájékoztató reklámtábla kategóriába tartozik. Ez nem tartozik a polgármester hatáskörébe. Ez ugyanaz a kategória, mint mikor kiírja, hogy a gumiszerviz balra. Ez a kategória. Ezt bárki igényelheti, közútkezelő elbírálja, jóváhagyja.”

Mindkét csoport igyekszik a nyilvánosság előtt zajló közösségi eseménnyé emelni a táblaállításokat. A táblaavatás sokféle lehet, számos ritualizációs formával találkozunk: az avatást kísérheti gitárszó és versszavalás, szentelheti a táblát pap, körülvehetik táltos dobolással, összeköthetik lovas felvonulással.

„Ott lovas felvonulás volt, minden szekerekkel, lovas íjászok bedörögtek, és ott mondta, hogy mit tudom én, ők saját vallásuk szerint szóltak, a saját emberének. Na, akkor megszervezték a reformátust, és akkor a hölgy, az evangélikus az meg mondta, hogy az meg milyen magatartás, hogy összefognak a reformátusok, katolikusok meg az evangélikusok. Úgy hogy egymást váltották a pulpituson, én meg úgy nézegettem a tényeket, és hát mondom, én már csak egy kávét kérek.”

”Igen, az egy másik dolog, igen, de hadd mondjam még, a hagyományos, mert ennek is megvolt a menete, le volt írva, most is a mai napig megvan, honlapunkon olvasható, hogy hogyan történik egy táblaavatás. Nem egy kisipari módon, előre legyártott táblának a kihelyezése. Mert helyi hagyományőrök készítettek ezeket a táblákat. Ez egy településépítő, nemzettudatépítő dolog a körzetben.”

„Amikor mi táblát avattunk, mert a táblaavatás egy ünnepség volt, az ünnepség azt jelentette, hogy a településen lévő összes felekezeti egység, főleg az Észak-Magyarországon volt itt, hogy

volt görögkatolikus, református, unitárius, katolikus, ahol a település olyan volt, mindnek ott volt a képviselője, a saját egyháza, felekezete nevében megáldotta, mondta valaki, a polgármester természetesen, nem pártpolitikai, hanem egyszerűen megköszönte, hogy ezt ott van, engedélyezték satöbbi, én pedig szintén mondtam egy rövid beszédet a rovásírásról, és én köszöntem meg, annak, aki kezdeményezte, a kezdeményező lehetett szuahéli, lehetett eszkimó.”

A két táblaállító kör között érezhető a feszültség. A többi interjúalany alapvetően örül annak, hogy szaporodik a helységnevtáblák száma, mert a rovásírás popularizálásának eszközét látják bennük, de többségük inkább a „fatáblások” mögé áll be, mivel a fémtáblákat forgalmazó Rovás Alapítványt sokan a Jobbikkal azonosítják.

„A Magyarok Országos Gyűlésén azt csinálta, hogy a budapestiek, óriási lelkesedés volt, hogy megvolt ilyen tíz rovástábla, és akkor ott a sátoztábornál föl voltak állítva, hogy itt vannak a budafokiak, itt vannak az erzsébetvárosiak, Zugló meg ilyesmi. Na, kiment a Szakács Gábor, és meglátta, infarkust kapott azonnal, hogy ez most milyen dolog? Elkezdtek kidönteni a táblákat. Érted? Magyaros ember, rovás tábla.”

„Az átlagember pontosan ránéz egy ilyen táblára, tudja, hogy a Jobbiknak köze van hozzá. Bár ez azért nem igaz, mert egyre több táblaállító település van, ami bizony nem Jobbikos, hanem MSZP-s munkáspárt hívei.”

„...ebből nem tudtak pénzt csinálni. Illetve azt hiszik, hogy mi ebből óriási pénzeket csinálunk. Tudod? Sok energiát fektettek bele, és akkor mi jövünk a, az ilyen könyvünkkel, és a pénz akkor nálunk landol, és akkor azt hiszik, hogy rohadt sok pénzünk van. Holott mi is betettünk energiát és pénzt, csak hogy értsed az egésznek a metakommunikatív részét is, hogy mi vagyunk a kazárok. Azért vagyunk kazárok, zsidók kimondva, mert mi pénzt csinálunk a táblázásból.”

”És akkor persze a párt a háttérszelével táblákat. [...] Hát ez ma is így van, ez nagyon jó biznisz. Most képzelje el, Vértessedhelyről felhívott az egyik barátom, mert azt mondta, hogy akar onnan két táblát. Mondom: hajrá. Én avattam is az ő táblájukat, tehát ez nekünk nem szempont. Az volt ebben a kihívás, hogy lehetőleg helyi fafaragóval, helyi közösség állítson. Ez is erről szólt, hogy ez a miénk legyen. Több mint száz van fatáblás is, és ezen a lendületen kapva akkor a Jobbik keretén belül működő Rovásalapítvány gazdasági alapon átgondolta, mit lehet ebből profitálni, és utána az ideológiát megtalálta hozzá: hogy egységes, meg akkor jaj de jó, de akkor csak tőlünk vehetitek.”

Összegzés

A székely írás modern kultuszát vizsgáló kutatásunkban több órás interjúkat készítettünk a kultusz legfontosabb szereplőivel, véleményformálóival, a legismertebb rovókörök vezetőivel, elsősorban azért, hogy megismerjük a székely írás jelenkori használóinak csoportjait, nézeteiket, a székely írással kapcsolatos tevékenységeket, az egyes csoportok között húzódó esetleges törésvonalakat, és megértsük a székely írást használók eltérő motivációit. Már a kutatás tervezésekor is ez volt a hipotézisünk, a vizsgálat és az interjúk pedig egyértelművé tették, hogy a rovók és közösségeik motivációi rendkívül szerteágazóak és általában komplexek: megtalálható köztük a nemzeti identitáskeresés, múlt(re)konstrukciók próbálkozások, szakrális és ideológiai reprezentációk, esetenként különféle gazdasági és politikai érdekek.

Már az interjúk első elemzésekor kiderült, hogy a kultusz fenntartóinak személyes motivációi több ponton eltérnek attól, amit saját online és offline csatornáikon – honlapjukon, közösségi oldalakon, kiadványaikban, hivatalos nyilatkozataikban vagy rendezvényeiken – közvetítettek. Fény derült az egyes csoportok közötti ellentétek személyes okaira is: a kutatás tárgya szempontjából fontos, hiszen kívülről másként értelmezhető, hogy ezek csak kisebb részben vezethetők vissza az íráshasználattal kapcsolatos eltérő nézetekre.

Az interjúkban elmondottak és a publikus megjelenések – nyilatkozatok, weboldalak tartalma, könyvek, írárok – tehát nem

teljesen fedik egymást, ezért külön-külön csak óvatosan használhatók. Vannak azonban olyan alaptendenciák, amelyek azonosak a nyilvános térben zajló tevékenységek alapján, illetve a személyes beszélgetésekben elmondottak alapján fölrajzolható képből.

A legfontosabb talán: a kívülről homogénnek látszó, de legalábbis a kívülállók „józan ész”-gondolkodása alapján annak tételezhető rovókat önmagában még nem teszi jól körülhatárolható szubkultúrává, hogy mindannyian céljuknak, sőt, a legtöbben missziójuknak tekintik a székely írás népszerűsítését. Számos kérdésben nemhogy konszenzus nincs az egyes csoportok között, de kifejezetten „rovásháború” dúl. Az interjúkból azonban világossá vált, hogy a csoportok képesek együttműködésre is a közös cél – a székely írás népszerűsítése – érdekében. Az ilyen alkalmak azonban ritkák, mintha egyre kevesebb volna belőlük. Az egyetlen, de kiemelten fontos közös elem, hogy a rovásírást a kultusz építői a nemzeti identitás lényeges – sok kultuszépítő számára meghatározó – hordozójának, az írás ismeretét a magyar identitás fölmutatására kiemelkedően alkalmas szimbólumnak tekintik.

Az egyes csoportok kapcsolati hálójában a legtöbb kapcsolattal rendelkező csomópont a Forrai Sándor Rovásírás Kör, ennek meghatározó alakja Friedrich Klára és Szakács Gábor. Az ő kapcsolati rendszerük a legkiterjedtebb: iskolákkal, tanárokkal, diákokkal, rovókörokkal tartanak fenn jó viszonyt. Sokkal kevesebb kapcsolattal rendelkezik, de az aktív internethasználat miatt mégis nagy hatást ér el a Rovás Alapítvány. Ez lényegében három ember köré épül (Sipos László, Rumi Tamás és Hosszú Gábor), de gyakran frissített és minden „rováshírt” összegyűjtő, saját írásokat is közlő honlapjuknak köszönhetően mégis sok embert érnek el.

E két csoport egymással sok mindenben szemben áll: például, hogy milyen betűkészletet használnak, milyen digitális szabványt szorgalmaztak, hogy fa vagy fém helységnévtáblák állítását ösztönzik-e. De eltér a véleményük az írás eredetéről, más a szakralizáláshoz, illetve a politikai kötődés kialakításához, fenntartásához való viszonyuk. E különbségek elsősorban az alapmotivációk eltéréseiből fakadnak: a Forrai Körnek inkább a hagyományörzés, a tudás átadása, a kisközösségek építése az önként vállalt missziója, a Rovás Alapítvány szorosabb politikai kötődést

mutat, és a rovásírás körüli tevékenységet politikai és gazdasági célokra is használható, identitásfelmutató mozgalomként kezeli.⁸

Vannak olyan kultuszépítők is, akik nemigen tartoznak egyik csoporthoz sem: sem a tanítást, sem a mozgalom szervezését nem tekintik feladatuknak, elsősorban az írás eredetének kutatására, esetleg betűkészlet kidolgozására összpontosítanak.

Végül néhány, már a teljes anyag elemzését is előrevetítő gondolat a székely írás modern kultuszáról: a székely írás popularizálódása – hasonlóan az etnovallásos vagy egyéb hagyományörző performanszokhoz⁹ – identításkereső jelenség, az írás használata az öskeresés eszköze is az önmagukat rovóközösségként megfogalmazó csoportokban. A kultusz fenntartói által *re-konstruált* betűkészlet szimbolikusan összeköti a jelent a múlttal, és ezzel segítheti a megcsonkított nemzet szellemi helyreállítását, a nemzeti értékek továbbítását, a nemzeti identitás megerősítését, esetleg egy felsőbbrendű, szakrális tudás megszerzését. A kultusz résztvevői a székely írás revitalizálásával, olykor szakralizálásával és az általuk konstruált rovásos mítoszvilággal egyfajta szimbolikus valóságot teremtenek, e világteremtés motivációja, hogy a múltban bekövetkezett kulturális vagy társadalmi töréseket megszüntessék, a hagyományörökítés megszakadt folyamatát helyreállítsák.¹⁰

⁸ A személyes motivációk, ambíciók, mentalitásbeli különbségek mellett fontos lehet az eltérések létrejöttében, hogy e két csoport más módon, más időben jött létre, más a szervezettségük, az online felületeken való mozgásuk – ezekről a teljes elemzésben lesz szó, az interjúkból kevésbé derül ki mindez.

⁹ Az etnovallásosságról l. Povedák István – Hubbes László Attila (szerk.): *Már a múlt sem a régi... Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport. 2015. A tarsolyos hagyományörző szubkultúráról l. Csörsz Édua: Az autentikusság performansa, avagy a nemzeti identitásalkotás és „iparágai” a mindennapokban. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szíjártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve a mindennapi élet mint téma & mint keret*. Budapest: Gondolat Kiadó. 2014. 149–166.

¹⁰ Vö. Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó, 2004.

Felhasznált irodalom

Assmann, Jan: *A kulturális emlékezet. Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*. Budapest: Atlantisz Könyvkiadó, 2004.

Csörsz Édua: Az autentikusság performansa, avagy a nemzeti identitásalkotás és „iparágai” a mindennapokban. In: Bódi Jenő – Maksa Gyula – Szíjártó Zsolt (szerk.): *Újratöltve a mindennapi élet mint téma & mint keret*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2014. 149–166.

Csörsz Édua: Az „ősmagyar mítosz” posztmodern rítusai Bugacon. A Kurultaj és az Ősök Napja. In: Hubbes László – Povedák István (szerk.): *Már a múlt sem a régi... Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 2015. 207–225.

Horváth Iván: *Gépeskönyv*. Budapest: Balassi, 2006.

Komlóssy Gyöngyi: Ősi betűk – mitikus történelem. *Irodalomtörténeti Közlemények*, 2006. 110. 529–538.

Povedák István – Hubbes László Attila (szerk.): *Már a múlt sem a régi... Az új magyar mitológia multidiszciplináris elemzése*. Szeged: MTA–SZTE Vallási Kultúrakutató Csoport, 2015.

Róna-Tas András: A magyar rovásírás és a Mátyás-kori humanizmus. *Néprajz és Nyelvtudomány*, 1985–1986, 29–30. 173–179.

Sándor Klára: A székely rovásírás megíratlan története(i?). *Erdélyi Múzeum*, 1996. 58. 83–93.

Sándor Klára: *A székely írás nyomában*. Budapest: Typotex, 2014a.

Sándor Klára: A székely írás Székelyföldön kívüli használatának kezdetei. In: Sudár Balázs és tsai. (szerk.): *Magyar őstörténet. Tudomány és hagyományörzés*, Budapest: MTA BTK, 2014b. 329–342.